

אירוע־קרב שריונאי

אלימ ברוך בר־לב

מלחמת־השריון בשנות 1943—1941 במדבר־המערבי של מצרים־לוב, מוסיפה לשמש עד היום מעיין כמעט־בלתי־נדלה ללקחים ודוגמאות של „כך — עשה“ ו„כך — אל תעשה“, וזאת באמצעות ספרים, זכרונות, סקירות ומאמרים. כאחת התוספות האחרונות — והמאלפות — ל„מצבור“ זה של חומר לניתוח ולהפקת־לקחים יש לראות את הפרשה שהודפסה ב„צקלון“ מס' 89, והשאובה מתוך הספר „מרכבות עשת“; השם שניתן לפרשה זו הוא: — „במגע־פתע“.

המחבר — אשר שימש באותו זמן כמפקד פלוגת טנקים בארמיה־השמינית הבריטית, בש־עת המבצע „צלבן“ לחילוץ טוכרוק הנצורה — מתאר בפרשה זו אחת מפעולות־הקרב של פלוגתו; ובמקרה זה — פעולה שנסתיימה באבדן רוב־רובה של הפלוגה. ולא זו בלבד, אלא שכל זה קורה בפעולת־קרב שנערכה נגד שיירת־אויב המבצעת, בעצם, מסע־נסיגה — והמורכבת כמעט־כולה רכב „רך“. יתכן ויהיה, איפוא, מן הענין אם ננסה להעלות, בעקבות פרשת־זכרונות זו, גם פרק של ניתוח מסקנות, יאפילו אם ייכתב ע"י אחד הקוראים, — דהיינו, אחד מאלה „שלא היו במקום“; שהרי לפנינו כאן מקרה מאלף־ביותר של „כיצד לא צריך לעשות“, כי אם שומעים אנו על נסיון לתקוף שיירת אויב, שברובה מורכבת רכב „רך“, אפילו נגררים אתה גם כלי־ארטילריה (בתוך זה — תותחים נ.ט.) — ועל כך כי עקב נסיון זה אבדה פלוגת־טנקים שלמה — הרי בודאי נסכים כולנו כי לשם השגת תוצאה כזאת נחוץ היה כי המפקדים ישגו שגיאות גסות למדי. ואכן — כן היה.

אמנם, אין זו אולי חכמה רבה לשבת, בשנת 1960, בכירסה — ויתכן גם ללגום אותה־שעה קפה — ולכתוב בקורת על מעשה־קרב שבוצע בשנת 1942. אלא שבגלל ספק זה שיתגנב אולי ללב — יש ברצוני להעיר תחילה שתי הערות: א. בקורת זו נכתבת עתה בעקבות הופעתה של

משגה־יסוד ראשון

הפלוגה נעה בקו ישר וארוך (כדברי המ־חבר); כלומר, תנועה ללא חיפוי — וללא עומק. „בנסענו במעלה מדרונו המאורך של הרכס ראיתי את הטנקים שנתפרסו משני עברי בקו ישר וארוך, והרוח בין טנק לטנק כשלושים וחמישה מטרים. הרחק־למדי לשמאלי החלה פלוגה א' באותו תמרון עצמו כשלנו; ומעבר לה, מתוח למטה־ראיתנו, בודאי עשה גודר הטנקים 5' דבר־מה דומה למעשה גודרנו אנו (הגודר ה־3) — וכן הלאה, לכל אורך הרכס האוגף את „טאריק קאפוזו“; עד אל טנקה „קרוסינדר“ המרוחק־ביותר של הכרי גדה־המשוריינת ה־22, אשר עליו הוטלה המ־שימה להלום בראש שדרת הגרמנים, בעת שאנו נטפס במעלה־הרכס ונכנס לתוך אנפה ועורפה“.

משגה יסוד שני

הסתערות הטנקים על־פני "שוחות־חריץ" ו"בליטות־הסלע" (כדברי המחבר) אל תוך ה־שיירה, ודרכה — היתה פעולה מיוחדת; וב־תוצאותיה נתגלתה היא כמשגה גורלי.

הפקודה הועברה דרך כל מערכות הקשר הפנימי ממפקדים לצוותים; נהג, התקדם, הגבר מהירות! תותחן, טען תותח ומקלע, ההוגים ממש קפצו מעל לפסגת הרכס וצללו מטה, במדרון המתמיד המתמשך עד אל ה־טאריק. ידעתי כי נהגי שכבר נתרגל למע־שים כגון אלה, יעיק ברגלי היטב־היטב על דושת הדלק, באמצע עיניו לראות מבעד לאשר נב הצר שלפניו את בליטות־הסלע הפתאומיות, או שוחות־החריץ שמילאו את פניו של שטח זה, שכבר נתרחשו בו קרבות לרוב. משני עברי נמצאו ההוגים הסמוכים בקו אחד עמי, ודבר זה היה משובח. מחוגי שעור־היד שלי הצביעו על השעה אחת, עת הידקתי אחיותידי באשנב הצריח ולחצתי גוי לצלע הצריח, כדי לעמוד בתגודות הטנק העוות.

אורח־הפעולה הנכון: המעשה הנכון, במ־סיבות שתוארו בפרשה, היה מתבטא בתפיסת עמדות־אש, ובירי תוך־עמידה, מטוח תכליתי (700—500 מטר) — גביצוע, דילוג־לפנים, לחי־סול סופי של רכב־האויב הנתקף, רק עם תחילת התפוררות האויב, וגם אז — אין כלל צורך לשגר בכתי־אחת את כל הטנקים לביצוע דילוג כזה. להתקרבות לטוח־אש קצרי־תוח; לפחות מחלקה אחת מהשלוש חייבת היתה להשאר בעמדת־האש, להמשיך בירי ולהיות מוכנה לתגובה.

והרי בידיעות שהועברו ע"י מפקדת הברי־גדה, עם מתן הפקודה להתקפה, נמסר על 60—50 טנקים של אויב הנלזים אל השדרה! ואפילו היה פרט זה עצמו לא נכון — הרי זהו בכ"ז מה שהיה ידוע אותה־שעה למפקדי יחי־דוּת־הטנקים הבריטיים — ולפי זה יש לדון את אורח־הפעולה.

אורח־הפעולה הנכון — אילו נקטו בו — חייב היה במצב־דברים זה להיות: — תנועה ב"שתים לפנים" — מחלקה שלישית מאחור, הנמקה: כשישנן ידיעות על מציאות אויב בקרבת המקום, ודאי שקיים השיקול בדבר הצורך להביא מכסימום של קנים לפנים, ולהפעילם נגד האויב בעת־ובעונה־אחת; — אך יחד עם זה מוסיף להיות קיים ההכרח שתהיה מוכן להפתעה — ולשם כך הרי עליך לקיים יחידת־משנה "שמו־רה"; יחידה אשר תוכל תמיד לחפות, ולתמרן כנגד כל אפתעה — ויחד עם זה תוכל גם, בכל רגע נחוץ להצטרף אל קו־הפלוגה, כפי שתואר כאן לעיל, של "המחלקות קדימה". הרי שנמצא כי המבנה של "שתים לפנים" הוא המבנה הנכון בדרך־כלל לפלוגה בת שלוש מחלקות.

מסקנה: הפלוגה היתה צריכה לנוע ב"שתים לפנים", כשהמ"פ באמצע, המחלקה השלישית צריכה לנוע בדרג אחורה — דהיינו, מאחור ובצד (בהתחשב ברוח ובכיוון האבק) — ומקומה הסופי, בשעת הצטרפות לקו־המחלקות, צריך להיות באחד האגפים; והצטרפותה זאת מתבצעת לאחר שמתבררת תגובת האויב.

בידוע, וזוהי הנמכת דם" (ראה חוברות "מערכות" מראשית מלחמת

הקוממיות, בהן הועלתה, והורבחה שוב־ושוב, סימטת זו). אך שמה אפשר וגם, דינו חוסכת דם" — הדיו שבטור של הכותב ותי־הדפוס שבחוברת זו? ספר? מחשבות אלו מתעוררות למקרא רשימת־הניתוח של אל"מ ב' צרלב (שכבר כתב, עד לפני כחצי־מנין שנים, ב"מערכות" על שאלות כגונות־משוררים), הבורקת את הלחמים שבאירוע־קרב מרתק אשר תיארו הופיע ב"צקלון" מס' 89. כאן לפנינו דוגמה כיצד תיאורי מעללים שונים — אשר כביכול עבר עליהם הכלח — עשויים (אם רק נקרא אותם בעין בוחנת, ולא נדולל מלחשוב בשעת־קריאה גם על המציאות והבניות שלפנינו) להעלות לקח־ברכה; ואולי במיוחד — בדרך של לימוד משגיאות ויהיה זה או לקח גם בשביל המפקד הותיק — אך גם בשביל זה המתחיל בדרכו הצבאית. נוצלנו את אשר נרשם בדיו לפני שנים — ואולי נימנע מלרשום "לקחים" חדשים בדם אנשינו־אנו! ועוד רבים התיאורים והלקחים מסוג זה השמורים לנו באותו ספר ממנו שאוב אירוע־הקרב הנ"ל — "מרכבות עשת", למיור, ב"ב" קריספ — מי שהיה בשעתו מפקד־הפלוגה של בעל־הספר הנוזע האחר, קולונל סיריל ג'ול, מחברו של "קחו אנשים אלה".

רגל אחת על הקרקע" — דהיינו, לשמור על לפי חות, חלק מהיחידה בעמדת-אש יציבה ובתוך עתודה; אך הסתערות כזו מיותרת בהחלט כשי מדובר בשיירת-רכב (ורכב-תובלה בעיקרו); כי אף צרור-כדורים שכונן היטב למנוע, או לתא-הנהג — דיו כדי לעצור את הרכב, ולעכב ע"י כך גם את זה שאחריו; ועל אחת-כמה-וכמה כשהמדובר הוא בפגז של תותח-הטנק. על-כל פנים, דבר שאינו מוטל בכל ספק הוא שהפגז וצרור-הכדורים הנם שגרירים נאמנים של הטנק, ולא תמיד הכרחית "נוכחותו האישית" של זה במקום.

מסקנה: 1. עמדות-אש הנותנות מחסה, והמאפשרות אש יעילה ממצבי-עמידה על מטרות גלויות, כגון שיירת-רכב — עדיפות על פני ירי בלתי-מדויק המתבצע תוך תנועה. 2. כל זמן שלא ברור לחלוטין כי אין לפניך אויב שביכולתו לפגוע בך — הכרחי לקיים, בצורה זו או אחרת, חיפוי ע"י חלק מכוחותיך, לאבטחת התנועה-לפנים של החלק המתקדם או המסתער.

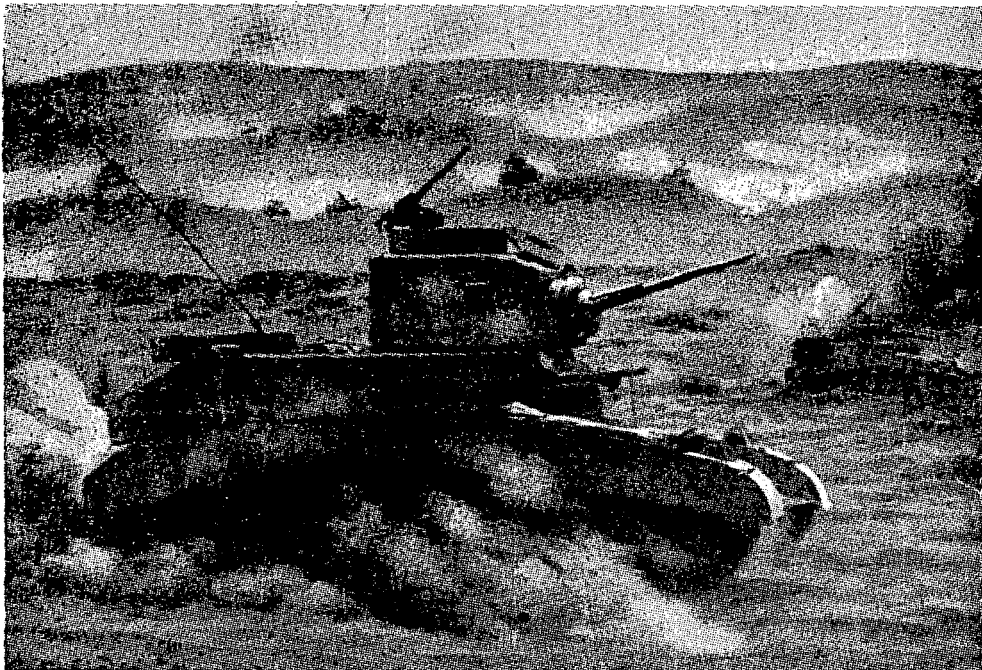
שגיאות-לואי

ממספר הלקחים הוצעו-יותר שניתן להע-לותם יצויין כאן רק ענין אחד.

הנמקה: 1. במקרה דנן חשובה יותר להשגת המטרה — שהיא השמדת השיירה — יעילות האש, מאשר תנועה פיסית דרך השיירה. התנועה לפנים אף גחלת זמן; וכן לא ניתן תוך פרק-זמן זה, בו נמצא הטנק המסתער בתנועה, לפתח אש יעילה מכלי-היריה שלו — וזה עקב הסיבות הבאות:

- הטנקים שהופעלו במבצע "צלבן" (הן "טנקי-השיוט" הבריטיים מטיפוס "קרוסידר" — והן הטנקים-הקלים האמריקניים מטיפוס "סטיוארט", המ-כונה "הוני", שבפלוגתו של ב. קריספ) היו חסרי מיצבי-תותח, המסייעים לדיוק הירי תוך תנועה. ע"כ היה מתן-האש ממצבי-עמידה כה עדיף.
- השטח היה מבותר, דבר המנוע ממילא כל אפשרות של ירי תכליתי תוך-תנועה.

2. הסתערות של טנקים לתוך שיירה, ודרי-כה, שוברת ממילא את מבנה הפלוגה-התוקפת ויוצרת מצב של אי-סדר. לפעמים הכרחית הסתערות — למשל, בלחימה אל-מול יעד מוגן, והיא מתבצעת או על-מנת לשבור את כוחו של האויב ויחד עם זאת לעודד את חיל-הרגלים המסתער, ולתמוך בו (וגם אז רצוי "להשאיר

אופן פעולתה של הפלוגה — נראה שהסכימה התקינה של מבנה ההתקפה היה אז הקו. על כך מעיד תיאורו של המחבר:

„בשובי לפלוגת-הטנקים שלי מצאתי כי קצינים חדשים וצוותים חדשים הגיעו יחד עם כלי-הרכב שנשלחו להשלמת ציודנו. הבוקר עבר עלי כארגון-מחדש של צוותי טנקים ובהוראה חפוזה של תרגולת-המחלקה ושל טקטיקת המחלקה. קצין צוער אחד, שהוקצה לפלוגתי הגיע למזרח-התיכון מאנגליה רק לפני שבעה ימים. אמרתי לו כי מה שאני דורש ממנו בעיקר הוא שיתאים את תנועותיו לתנועותי, כאשר נכנס לקלחת הקרב — שיקפיד להיות לצדי, וידאג שמחלקתו תקפיד להיות לצדו שלו...”

אך לא זו בלבד. נראה גם כי תמדון אל האגפים או לפנים — לא היה מקובל או על-ידי חלק מהפלוגה, מתוך עומק-ההיערכות בכוחות-השריון הבריטיים; או שמא היו סיבות מיוחדות לכך כי לא השתמשו בו בימים ההם — עקב האבידות הרבות (ו„מחזורי-האנשים“ המהיר-מדי שחל ביחידות) תוך המגע עם שריון האויב ועקב ההעסקה המתמדת בפעילות האחרת? דהיינו — שמא היה זה מצב שבו מחמת המסיבות שהוזכרו, לא היה סיפק לתרגל את הפלוגה כראוי בטכניקת-קרב כזו, המתקדמת (ומורכבת) יותר מאשר „קוי-פלוגה“ פשוטי — אם גם, בעצם, אלמנטרית למדי?

הרצון המתמיד של „ההידחפות-קדימה“ — יתכן ונבע מ„תסביך-התותח-הקטן“, בו לקה באותה תקופה השריון הבריטי, תסביך שהתפתח בו תוך מגעו עם תותחי השריון הגרמני, שנחשבו על-ידי הטנקאים הבריטיים כעדיפי טוח ומחץ. לכן מובנת אולי השאיפה „להתישב“ על שיירת האויב, כמעין נקמה על כל אותם מקרים בהם חסרו לתותחים בני 37 המ”מ הבריטיים „עוד 200 מטר“ החיוניים, בהתמודדותם עם התותחים בני 50 המ”מ (ובמיעוטם אף בני 75 מ”מ — אם כי, אלה ואלה, עדיין לא מן הסוג הגרמני „הארוך“, שהביא לידי כושר-חדירה מוגבר-בהרבה) של הטנקים הגרמניים.

אכן, אם גם תאפשר לנו הכרת „תסביך“ כזה להבין את סיבת השגיאות הטקטיות — אין בה כדי להצדיק אותן, והכונה כאן, כמובן, לא „הוצאת משפט“ כי אם לאזהרה — וזלקח.

קיים כלל ידוע לגבי נוהגו של התותחן בטנק, והוא: יהיה התותח תמיד בכוננות מול גורת-הסכנה (כפי שהיא מסתמנת בפרק-זמן נתון זה או אחר).

לאור כלל זה לא היתה הצדקה שלא-להפנות את תותחי הטנקים לאחור משפרצה הפלוגה דרך השיירה ויצאה לצדה האחר (ויחד עם זה, כמובן — להפנות לעבר ההוא גם את חציית התותחן). והנה, למעשה, רואים אנו כי תותחו של טנק מפקד-הפלוגה נשאר מכוון לפנים גם לאחר שפרץ דרך שיירת האויב; ועל-כן, לאחר שנפגע הטנק שלו מאשו של תותח נגד-טנקי גרמני אשר ירה מאחוריו — רק אז החל בציוד התותח לאחור; וכתוצאה מהפסד-זמן גורלי זה ניצל רק בנס מהשמדה ודאית.* אכן, גדול היה זעזוע-הפתע שפקדו אן.

„לפתע נשמעה חבטה מהרידה, ובעת ובעונה אחת עמה נשטפתי מראש ועד כף רגל במקלחת מפתיעה של מים צוננים. לדקה דקותיים הייתי כמשותק בגוף וברוח. פשוט לא יכולתי להאמין כי עלול להתרחש כדבר הזה. אך עד מהרה, ולמרבה חרדתי, נתחור לי הדבר. פחיהמים שעל ירכתי הטנק נפגעו. לדבר זה יכלה להיות משמעות אחת בלבד. בהיטי לאחור, כבר החל פי מוסר לתותחן פקודה לצדד את הצויח במהירות הרבה ביותר שביכולתו הארורה. בבת-אחת נגלה לי הכל-מכל-כל, ופחד גאה בקרבי. בריחוק של ספק חמשים מטרים ממני נמצא תותח נגד-טנקי בן 50 מ”מ, והנהו מכוון ישר אל ההוגי שלי. מאחוריו נראו תותחים נוספים — ולאחר זאת, כשהאבק נישא לו הלאה ושקע מעבר למחלול, נגלה אף המראה מפניו חרדתי ביותר: מספר טנקי-הוגי חסרי-נוע וקבוצות דחוקות של אנשים חובשי כומתות שחורות, הגחונים בחול או הרובצים ביסורי-מות...”

מתוך דברי התדריך הקצר שניתן ע”י מפקד הפלוגה עם הכניסה לקרב — ובהמשך, מתוך

* כמובן, שאחת המסיבות המקלות שיכול היה אותו מפקד-פלוגה (רוברט קריספ) להעלות לנוכח האשמתו של אל”מ ב. ב. היא שגם עם פרצו לעבר השני של שיירת-הרכב הגרמנית (והוא עדיין אפוף כולו ענני אבק, אשר צימצמו ביותר את יכולת-הראיה שלו) — טרם יכול היה לדעת באנדרלמוסיה זו האם לא נמצאים איזה כוחות-לוחמים של האויב גם לפניו. — המערך.